

แนวทางการขับเคลื่อน

อำเภอคุณธรรมตามรอยพระยุคลบาท

นายขจิต ภัย บุษพัฒน์

ประธานมูลนิธิพัฒนาข้าราชการ

แนวทางการขับเคลื่อนอำเภอคุณธรรมตามรอยพระยุคลบาท

วิกฤติคุณธรรม

กระแสโลกาภิวัตน์ที่พัดพาความทันสมัยเข้ามาสู่ประเทศไทย เป็นผลให้วิถีชีวิตของคนไทยตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของวัตถุนิยมเกือบจะโดยสิ้นเชิง คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่ดีงามถูกบ่อนทำลายอย่างรุนแรง ความโลภไม่รู้จักพอ อยากได้ใคร่มีในสิ่งที่ไม่สมควร สร้างความเสียหายความเดือดร้อนวุ่นวายขึ้นในสังคมอย่างกว้างขวาง จากการแสวงประโยชน์ในทางมิชอบแก่งแย่งช่วงชิงแข่งขันเอาเปรียบกันโดยไม่คำนึงถึงความถูกต้องเป็นธรรม ไม่คำนึงถึงความเดือดร้อนของผู้อื่น ไม่คำนึงถึงความเสียหายของบ้านเมือง

นอกจากนี้สังคมไทยยังมีจุดอ่อนอีกหลายอย่างที่มีส่วนทำลายคุณธรรม และค่านิยมที่ดีงามที่สำคัญคือ

อุปนิสัยของคนไทย คนไทยจำนวนมากขาดระเบียบวินัย ไม่ค่อยมีเหตุผล เชื่อคนง่าย ใช้จ่ายเงินเกินตัว หลงมัวเมาในอบายมุข ไม่ค่อยขยัน ชอบพนันจนต้องเป็นชีวิตจิตใจ คนรุ่นใหม่ใจประมาทขาดความอดทนอดกลั้น

ค่านิยมระบบอุปถัมภ์ คนไทยตกอยู่ใต้อิทธิพลของค่านิยมระบบอุปถัมภ์ มีการวิ่งเต้นใช้เส้นสายกันทุกวงการ ชีดตัวบุคคลไม่สนใจในหลักการ เห็นแก่ประโยชน์ของตน ของพรรค ของพวก ขาดจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม

สภาพดังกล่าวนี้เป็นสาเหตุสำคัญนำไปสู่ ปัญหาความขัดแย้งทางการเมือง ปัญหาทุจริตประพฤติมิชอบ และปัญหาหลากหลายในบ้านเมืองที่มีความยุ่งยาก สลับซับซ้อนและรุนแรงยิ่งขึ้นจนถึงขั้นที่เรียกได้ว่า “คุณธรรม” กำลังตกอยู่ในสภาวะวิกฤติชนิดไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน

ในสถานการณ์ที่บ้านเมืองกำลังตกอยู่ในสภาวะ “วิกฤติคุณธรรม” อย่างนี้คงไม่มีพลังใดอีกแล้ว นอกจาก “พลังแห่งคุณธรรมตามรอยพระยุคลบาท” ที่จะมาค้ำจุนบ้านเมือง เป็นภูมิคุ้มกันสังคมโดยไม่ให้เลวร้ายไปกว่านี้ และให้มีความเข้มแข็งมั่นคงกลับคืนมา โดยบรรดาคนไทยทุกหมู่เหล่า โดยเฉพาะข้าราชการจะต้องน้อมนำ “คุณธรรม” ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานไว้ในวโรกาสต่าง ๆ ตลอดจนแบบอย่างในการอุทิศเสียสละที่พระองค์ทรงมีต่อบ้านเมือง และพสกนิกรชาวไทยมาเป็นแนวทางดำเนินชีวิต ปฏิบัติภารกิจตามรอยพระยุคลบาท นำพาชาติบ้านเมืองก้าวข้ามปัญหาอุปสรรคไปสู่ความเจริญก้าวหน้า และความร่มเย็นเป็นสุขอย่างแท้จริง

การส่งเสริมคุณธรรม

สมพร เทพสิทธา

ประธานคณะกรรมการด้านการศาสนา สถาบันบัญญัติแห่งชาติ

ประธานสภายุวพุทธิกสมาคมแห่งชาติ ในพระบรมราชูปถัมภ์

ความหมายของคุณธรรม

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้อธิบายความหมายของ “คุณธรรม” ไว้ว่า ธรรมที่เป็นคุณความดีงาม

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ ของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้อธิบายความหมายของ “คุณธรรม” ว่า ธรรมที่เป็นคุณความดีงาม สภาพที่เกื้อกูล

คุณธรรมเป็นกุศลธรรม เป็นธรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์และความสุข เป็นธรรมอันพึงเจริญคือทำให้เกิดมีขึ้น ตรงกันข้ามกับอกุศลธรรมซึ่งเป็นธรรมฝ่ายชั่ว ทำให้เกิดความทุกข์ ความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเอง ผู้อื่น และสังคม เป็นธรรมที่ควรละ และระวังอย่างให้เกิดขึ้น

ตัวอย่างของคุณธรรม เช่น พรหมวิหารธรรม ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา และ คุณธรรม ๔ ประการตามพระบรมราโชวาท ได้แก่ การรักษาความลับ (ลัจจะ) การรู้จักข่มใจตนเอง (ทมะ) การอดทนอดกลั้น อดอ้อม (ขันติ) การรู้จักละวางความชั่ว (จาคะ)

จากหนังสือเรื่อง “คุณธรรม” ของ ดร.พินิจ รัตนกุล อดีตคณบดีวิทยาลัยศาสนศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล เรื่องคุณธรรมของเพลโต เพลโตเป็นนักปรัชญาผู้ยิ่งใหญ่แห่งประเทศกรีก และผู้ได้รับการยกย่องให้เป็นบิดาของปรัชญาตะวันตก มีชีวิตอยู่ระหว่าง ๔๒๗ - ๓๔๗ ก่อนคริสตกาล ถึงแม้ว่าจะผ่านมากกว่า ๒,๐๐๐ ปีแล้ว แต่ความนิยมในปรัชญาของเพลโตก็ยังมีอยู่ตลอดเวลา ดังจะเห็นได้จากการมีผู้แปลงานของเพลโตจากภาษากรีกเป็นภาษาอังกฤษ และภาษาต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น ฉบับภาษาอังกฤษมีผู้แปลมากกว่า ๒๕ คน

เพลโตเป็นลูกศิษย์ของโสเครตีส ในสายตาของเพลโต โสเครตีสเป็นคนดีและฉลาดที่สุดของเอเธนส์ โสเครตีสถูกตัดสินให้ประหารชีวิตโดยพวกลูกขุน จำนวน ๕๐๐ คน ด้วยความอยุติธรรม หลังการตายของโสเครตีส เพลโตได้จัดตั้งอะคาเดมี (academy) เพื่อเป็นศูนย์กลางการศึกษาและค้นคว้าวิทยาการต่าง ๆ ในเอเธนส์ เพลโตได้เขียนหนังสือหลายเล่มเป็นผลการเรียนใหม่ เป็นการสนทนาโต้ตอบระหว่างบุคคลโดยมีโสเครตีสเป็นผู้นำ ในการสนทนาหนังสือเล่มสำคัญ คือ การสนทนาเรื่องอโพลโลจี เป็นการสนทนาระหว่างโสเครตีสกับเมโน ชาวเมืองແສສາເລີຍມ ในราวปี ๓๘๖ ก่อนคริสตกาล

บทสนทนาเริ่มต้นด้วยการที่เมโนถามโสเครตีสว่า คุณธรรมเป็นสิ่งที่สอนได้ หรือเป็นสิ่งที่เราได้มาโดยการปฏิบัติ หรือได้มาโดยวิธีอื่นใด โสเครตีสชี้ให้เห็นว่าตนเองไม่อาจตอบคำถามนี้ได้ เพราะในการตอบปัญหานี้ เราจะต้องเข้าใจก่อนว่าคุณธรรมคืออะไร หากเราไม่รู้ว่าคุณธรรมคืออะไร เราก็ไม่อยู่ในฐานะที่จะพูดได้ว่า คุณธรรมเป็นสิ่งที่สอนได้หรือไม่ หรือเราได้คุณธรรมมาด้วยวิธีใด โสเครตีสจึงบอกให้เมโนบอกก่อนว่าคุณธรรมคืออะไร เมโนจึงตอบคำถามที่ครูของตนจอร์โจออสสอนซึ่งเป็นพวกโซพิสต์ คำตอบของเขาสะท้อนให้เห็นทัศนะของชาวกรีกส่วนมากในสมัยนั้น ที่เชื่อว่าคุณธรรมมีความหมายแตกต่างกันตามเพศและฐานะ

ปัญหาเกี่ยวกับการศึกษา

การศึกษามีบทบาทที่สำคัญในการพัฒนาคนซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญของชาติ ให้เป็นคนที่มีคุณธรรม เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ มีความจงรักภักดีต่อสถาบันชาติ สถาบันศาสนา สถาบันพระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นองค์ประมุข

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับงานด้านการศึกษามีสาระสำคัญดังนี้

“งานด้านการศึกษเป็นงานสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของชาติ เพราะความเจริญและความเสื่อมของชาตินั้น ขึ้นอยู่กับการศึกษาของพลเมืองเป็นข้อใหญ่ ตามข้อเท็จจริงที่ทราบกันดีแล้ว ระเบียบนี้บ้านเมืองของเรามีพลเมืองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้งมีสัญญาณบางอย่างเกิดขึ้นด้วยว่า พลเมืองของเราบางส่วนเสื่อมทรามลงไปในความประพฤติและจิตใจ ซึ่งเป็นอาการที่น่าวิตกว่า ถ้าหากยังคงเป็นอยู่ต่อไป เราอาจเอาตัวไม่รอด ปรากฏการณ์เช่นนี้ นอกจากเหตุอื่นแล้ว ต้องมีเหตุมาจากการจัดการศึกษาด้อยอย่างแน่นอน จึงพูดได้เต็มปากว่า เราจะต้องจัดงานด้านการศึกษาให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น และผู้มีหน้าที่ทางด้านนี้ทุกฝ่าย ทุกระดับ ทุกคนจะต้องทำงานกันจริง ๆ ให้หนักแน่นขึ้นอีกมาก ๆ”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับความสำคัญและความสัมพันธ์ของศาสนาและการศึกษา มีข้อความดังนี้

“คนเราต้องมีศาสนา คือ ความคิดหรือสิ่งที่คิดประจำใจอันเป็นแนวทางปฏิบัติในใจประจำตัว และต้องมีการศึกษา คือ ความรู้ต่าง ๆ ทั้งในด้านจิตใจ ทั้งในด้านวัตถุ เพื่อประกอบกับตัว เพื่อที่จะมีชีวิตอยู่ได้ ทั้งสองอย่างเป็นสิ่งที่สำคัญและเป็นสิ่งที่จะแยกกันไม่ได้”

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับคนเก่งและคนดีแก่อธิการบดีมหาวิทยาลัย มีข้อความดังนี้

“มหาวิทยาลัยมุ่งจะสอนนักศึกษาให้เป็นคนเก่ง เช่น ในด้านวิชาการ ความคิดริเริ่ม ความกล้าหาญ ในความกระตือรือร้นที่จะก้าวหน้า การสอนให้เก่งนี้ดูจะเห็นวดี แต่ถ้ามองให้ถี่ถ้วนแล้ว อาจทำให้เกิดข้อบกพร่องอันในตัวบุคคลได้ไม่น้อย ที่สำคัญ ๑) บกพร่องในความคิดพิจารณาที่รอบคอบและกว้างไกล เพราะใจร้อน เร่งจะทำการให้เสร็จโดยเร็ว เป็นเหตุให้งานผิดพลาด ชัดช้อง ล้มเหลว ๒) บกพร่องในความนับถือและเกรงใจผู้อื่น เพราะถือว่าตนเป็นเลิศ เป็นเหตุให้เย่อหยิ่ง มองข้ามความสำคัญของบุคคลอื่น และมักก่อความขัดแย้ง ทำลายไมตรีจิตมิตรภาพ ตลอดจนความสามัคคีระหว่างกัน ๓) บกพร่องในความมัธยัสถ์ พอเหมาะพอดีในการกระทำทั้งปวง เพราะมุ่งหน้าแต่ทำตัวให้เด่น ให้ก้าวหน้า เป็นเหตุให้เห็นแก่ตัว เอารัดเอาเปรียบ ๔) บกพร่องในจริยธรรมความรู้จักผิดชอบชั่วดี เพราะมุ่งแต่จะแสวงหาประโยชน์เฉพาะตัวให้เพิ่มพูนขึ้น เป็นเหตุให้ทำความผิด ความชั่ว ทุจริตได้ โดยไม่รู้สึกสะดุ้งสะเทือน

ผู้ที่มีจุดบกพร่องดังกล่าวนี้ เห็นกันอยู่อย่างมักจับเหตุจับผล จับหลักการไม่ถูก ส่วนใหญ่จึงประสบปัญหาและความผิดพลาด ไม่อาจสร้างความเจริญก้าวหน้าที่ยั่งยืนแท้จริง ให้แก่ตนแก่บ้านเมืองได้ตามเป้าหมาย ดังนั้น นอกจากจะสอนคนให้เก่งแล้ว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอบรมให้ดีพร้อมกันไปด้วย

สถาบันศาสนาเป็นสถาบันหนึ่งที่เป็นแกนหลักแห่งความมั่นคงของประเทศ โดยเฉพาะพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาประจำชาติ คู่กับสถาบันชาติและสถาบันพระมหากษัตริย์ ทั้ง ๓ สถาบันมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ตามคำกล่าวที่ว่า “พระมหากษัตริย์คู่ชาติ พุทธศาสน์คู่ไทย” ตามที่ปรากฏในธงไตรรงค์ซึ่งเป็นธงชาติไทยมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๐ จนถึงปัจจุบัน

ศาสนามีบทบาทที่สำคัญในการอบรมสั่งสอนเยาวชนและประชาชน ให้ยึดมั่นในศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม มีความประพฤติที่เรียบร้อย ไม่เบียดเบียนผู้อื่นและสังคมให้เดือดร้อน มีจิตใจที่ดีงาม มีความเมตตา กรุณาต่อกัน มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความกตัญญูทวดเวที่ต่อพ่อแม่ ครู อาจารย์ ผู้มีพระคุณ และต่อแผ่นดิน มีความละเอียดในการทำความชั่วและเกรงกลัวต่อบาป มีบัญญัติรอบรู้ว่าจะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ มีความรู้แจ้งเห็นจริง สามารถลดกิเลสให้น้อยลง สามารถพัฒนาคนจากปญฺชนให้เป็นมนุษย์ เป็นกัลยาณชน เป็นอริยบุคคล

พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ทรงเป็นพุทธมามกะ ได้ทรงนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะ ทศพิธราชธรรม มาประพฤติปฏิบัติเป็นหลักในการปกครองประเทศ ทำให้ประชาชนได้รับความสุข ทำให้สังคมมีความสงบเรียบร้อย ทำให้ประเทศชาติมีความมั่นคง

แม้พระมหากษัตริย์จะทรงเป็นพุทธมามกะ พระองค์ก็ทรงเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก ได้ทรงอุปถัมภ์ และคุ้มครองศาสนาอื่น ๆ ที่คนไทยนับถือ คือ ศาสนาอิสลาม ศาสนาคริสต์ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และศาสนาซิกข์ จึงทำให้ศาสนาต่าง ๆ ในประเทศไทยมีความปรองดองสมานฉันท์ ไม่มีการขัดแย้งกันอย่างรุนแรง และไม่มีความศาสนาในประเทศไทย

แม้พระพุทธศาสนาและศาสนาอื่น ๆ ที่คนไทยนับถือ จะมีความมั่นคงพอสมควร แต่ในขณะนี้ได้เกิดปัญหาเกี่ยวกับศาสนาหลายประการ โดยเฉพาะพระพุทธศาสนาที่เปรียบเสมือนต้นไม้ใหญ่ที่เจริญงอกงาม แต่ในขณะนี้ราก ลำต้น ดอก และใบของต้นไม้ กำลังถูกบ่อนทำลายด้วยหนอน แมลงและกาฝาก ชาวพุทธจึงไม่ควรตั้งอยู่ในความประมาท ต้องร่วมมือกันและผนึกกำลังกันรักษาพระพุทธศาสนา ซึ่งเปรียบเสมือนต้นไม้ใหญ่ที่ให้ความร่มเย็นแก่เราให้ดำรงคงอยู่ตลอดไป

ปัญหาเกี่ยวกับศาสนาโดยเฉพาะพระพุทธศาสนาบางประการ มีดังนี้

(๑) ปัญหาการเหินห่างจากศาสนา

ในปัจจุบันภาวะเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลง ทำให้เยาวชนและประชาชนจำนวนไม่น้อยเหินห่างจากศาสนา มีทัศนคติที่ผิดและไม่ดีต่อศาสนา เห็นว่าศาสนาไม่เป็นสิ่งจำเป็น ไม่ช่วยให้ห้องอ้อม จำนวนผู้ไม่นับถือศาสนาได้เพิ่มมากขึ้น ถึงกับรวมตัวกันต่อต้านการนับถือศาสนา

(๒) ปัญหาคุณภาพของศาสนิกชน

ปรากฏว่าศาสนิกชนจำนวนไม่น้อย เป็นศาสนิกชนแต่เพียงในนาม หรือตามสำมะโนครัว ไม่มีความรู้ความเข้าใจในศาสนาที่ตนนับถืออย่างถูกต้อง ไม่ได้ประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาอย่างถูกต้อง

(๓) ปัญหาการประพฤติวิปริตผิดพลาดจากพระธรรมวินัย

ปัจจุบันนักบวชเป็นจำนวนไม่น้อยประพฤติวิปริตผิดพลาดจากพระธรรมวินัย ประพฤติตนไม่ถูกต้องและไม่เหมาะสมกับการเป็นนักบวช มีการสะสมทรัพย์สมบัติ และได้ทรัพย์สินมาโดยไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม ทำให้เสื่อมศรัทธาของศาสนิกชน

ทำผิดไปด้วย ในปัจจุบันคนเป็นจำนวนมากไม่น้อยขาดความคิดชอบหรือสัมมาทิฐิ เช่น คิดว่ากฎแห่งกรรม ไม่มีจริง ไม่เชื่อว่าทำกรรมดีจะได้ดี ทำกรรมชั่วจะได้ชั่ว แต่เชื่อว่าทำดีได้ดีมีที่ไหน ทำชั่วได้ดีมีถมไป จึงทำให้เยาวชนและประชาชนจำนวนมากไม่น้อยขาดสัมมาทิฐิคือการคิดชอบ กลายเป็นคนคิดผิดจากทำนองคลองธรรม ก่อให้เกิดความเดือดร้อนให้แก่ตนเอง สังคม และประเทศชาติ การอบรมสั่งสอนให้คนมีสัมมาทิฐิจึงมีความสำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่ง ถ้าเราต้องการที่จะพัฒนาคนไทยให้เป็นคนที่มีคุณภาพและคุณธรรม

(๖) ปัญหาที่เกิดจากวิกฤติทางจริยธรรม

ในปัจจุบันสังคมไทยต้องประสบภาวะวิกฤติอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน ทั้งภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจ ภาวะวิกฤติทางการเมือง และภาวะวิกฤติทางจริยธรรม วิกฤติทั้ง ๓ ด้าน ต่างมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันและเกี่ยวเนื่องกัน อาจกล่าวได้ว่าวิกฤติทางเศรษฐกิจและทางการเมืองมีสาเหตุมาจากวิกฤติทางจริยธรรม ทั้งนี้ เพราะนักการเมือง ข้าราชการ นักธุรกิจ และประชาชนจำนวนมากไม่น้อยขาดจริยธรรม ไม่ปฏิบัติหน้าที่และความรับผิดชอบอย่างถูกต้อง เป็นประโยชน์และเป็นธรรม ตกอยู่ภายใต้อำนาจของกิเลส คือ ความโลภ ความโกรธ และความหลง ตกอยู่ในโมหภูมิตามพระราชนิพนธ์เรื่อง “พระมหาชนก” ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทำให้หลงในอำนาจ หลงในทรัพย์สินสมบัติ ใช้อำนาจเป็นธรรม แทนที่จะใช้ธรรมเป็นอำนาจ ทำให้ประชาชน สังคม ประเทศชาติ เดือดร้อน ได้รับความเสียหาย

ปัญหาทางจริยธรรมอีกประการหนึ่งของคนไทย คือ การขาดระเบียบวินัย ถึงกับมีคำกล่าวว่า “ทำได้ตามใจคือไทยแท้” ระเบียบวินัยเป็นคุณธรรมสำคัญที่ช่วยในการพัฒนาคนให้เป็นผู้มีคุณภาพ ช่วยรักษาหมู่คณะและสังคมให้มีความสงบเรียบร้อย และช่วยพัฒนาประเทศให้มีความเจริญมั่นคงก้าวหน้าอย่างยั่งยืน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับเรื่องวินัย มีข้อความดังนี้

“วินัย แท้จริงมีอยู่สองอย่าง อย่างหนึ่งคือ วินัยตามที่ทราบกันและถือกัน อันได้แก่ ข้อปฏิบัติที่บัญญัติไว้เป็นกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ให้ถือปฏิบัติ อีกอย่างหนึ่งคือ วินัยในตนเองที่แต่ละคนจะต้องบัญญัติขึ้นสำหรับควบคุมบังคับให้มีความจริงใจ และให้ประพฤติปฏิบัติตามความจริงใจนั้นอย่างมั่นคง มีลักษณะเป็นสัจจาริฐาน หรือการตั้งสัตย์สัญญาให้แก่ตัว วินัยอย่างนี้จัดเป็นตัววินัยแท้ เพราะให้ผลจริงและแน่นอนยิ่งกว่าวินัยที่เป็นแบบบัญญัติ”

(๗) ปัญหาที่เกิดจากนโยบายของรัฐบาล

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ทรงพระราชนิพนธ์ “นิราศท่าดินแดง” แสดงพระราชปณิธานของพระองค์ ดังนี้

“...ตั้งใจจะอุปถัมภก ยอยกพระพุทธศาสนา

จะป้องกันขอบขัณฑสีมา รักษาประชาชนและมนตรี...”

ตลอดรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช เต็มไปด้วยศึกสงคราม และต้องทรงฟื้นฟูทำนุบำรุงบ้านเมืองในด้านต่าง ๆ พระองค์ได้ทรงให้การสนับสนุนและทำนุบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนาเป็นพิเศษ ได้ทรงนำพระพุทธศาสนาเป็นอุดมการณ์ของชาติ ในการปกครองบ้านเมือง และบริหารประเทศ ทำให้บ้านเมืองมีความสงบเรียบร้อยมั่นคง ทำให้ประชาชนมีความร่มเย็นเป็นสุข เจริญอยู่ใน

(๗) ควรมีกฎหมายเกี่ยวกับการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา กฎหมายเกี่ยวกับศาสนศึกษา การปรับปรุงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๐๕ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๕๓๕ ให้เหมาะสมกับสถานการณ์

(๘) ควรมีมาตรการและกลไกในการป้องกันและแก้ไขการบ่อนทำลายพระพุทธศาสนา โดยการประสานงานและความร่วมมือของทุกฝ่าย ทั้งภาครัฐบาล คณะสงฆ์ องค์การทางพระพุทธศาสนาและพุทธศาสนิกชน

(๙) ควรมีมาตรการและกลไกในการส่งเสริมความร่วมมือและความเข้าใจอันดีระหว่างศาสนาและผู้นับถือศาสนาต่าง ๆ เพื่อให้เกิดศาสนสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน

(๑๐) ควรมีนโยบาย แผนดำเนินการ ในการปลูกฝังและเสริมสร้างคุณธรรม ๔ ประการตามพระบรมราชาบาท ให้เป็นคุณธรรมประจำชาติ และคุณธรรมประจำใจของคนไทยทุกคน

(๑๑) ควรมีนโยบายและแผนการดำเนินการในการส่งเสริมบทบาทของศาสนา ให้เป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญในการพัฒนาคน การพัฒนาสังคม ป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคม การส่งเสริมความมั่นคงของชาติ

ปัญหาเกี่ยวกับวัฒนธรรม

กระทรวงวัฒนธรรมได้ให้ความหมายของ “วัฒนธรรม” ไว้ดังนี้

“วัฒนธรรม คือ วิถีชีวิตของคนในสังคม เป็นแบบแผนการประพฤติ ปฏิบัติ และการแสดงออก ซึ่งความรู้สึกนึกคิดในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่สมาชิกในสังคมเดียวกัน สามารถเข้าใจ ซาบซึ้ง ยอมรับและใช้ปฏิบัติ ร่วมกัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในสังคมนั้น ๆ”

พระยาอนุนามราชชน ผู้ได้รับการยกย่องจากองค์การยูเนสโก ว่าเป็นบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรมระดับโลก ได้อธิบายเรื่องวัฒนธรรมไว้ดังนี้

“วัฒนธรรมแบ่งออกเป็นวัฒนธรรมทางวัตถุ และวัฒนธรรมทางจิตใจ วัฒนธรรมทางวัตถุเป็นเรื่องเกี่ยวกับความสุขกาย เพื่อให้อยู่ดีกินดี มีความสะดวกสบายในการครองชีพ ส่วนวัฒนธรรมทางจิตใจ หมายถึง สิ่งที่ทำให้ปัญญาและจิตใจมีความเจริญ งามงาม ได้แก่ การศึกษาหาความรู้ซึ่งทำให้เกิดปัญญา เช่น ศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม มีกฎหมายและระเบียบประเพณี ซึ่งสิ่งเหล่านี้ส่งเสริมความรู้สึกลึกซึ้งทางจิตใจให้งาม และให้ความสบายใจและสุขใจ”

หากวัฒนธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งระหว่างวัฒนธรรมทางวัตถุและวัฒนธรรมทางจิตใจไม่ได้สมดุลกัน สังคมนั้น ชาตินั้น ก็จะไม่สงบสุข เช่น ถ้าความเจริญทางวัตถุมากเกินไป แต่ทางจิตใจไม่เจริญไปตาม ในที่สุดก็จะตกอยู่ในภาวะที่เรียกว่า “หายนะธรรม”

หากจิตใจเจริญและวัตถุไม่เจริญเท่าที่ควร บ้านเมืองนั้น สังคมนั้น ก็จะล้าหลังกว่าชาติอื่นเขา ไม่เจริญก้าวหน้าเท่าที่ควร

พระพุทธศาสนามีคุณธรรมหลายประการที่เหมาะสมแก่บุคคลในการดำรงชีวิต ในการทำงาน ในการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น ในการทำประโยชน์ และในการพัฒนาตนเองจากการเป็นคนให้เป็นมนุษย์ จากมนุษย์เป็นกัลยาณชน จากกัลยาณชนเป็นอริยบุคคล

คุณธรรมที่สำคัญบางประการของพระพุทธศาสนา มีดังนี้

๑. เบญจศีล - เบญจธรรม

เบญจศีลหรือศีล ๕ และเบญจธรรมหรือธรรม ๕ เป็นหลักธรรมขั้นพื้นฐานของชาวพุทธ ซึ่งทำให้ผู้ประพฤติปฏิบัติเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

เบญจศีล หรือ ศีล มี ๕ ข้อ ดังนี้

- (๑) ปาณาติบาต คือ ละเว้นจากการฆ่าสัตว์และการเบียดเบียนสัตว์
- (๒) อทินนาทาน คือ ละเว้นจากการลักขโมย ปล้น จี้ ฉกชิงวิ่งราว รวมทั้งการทุจริตคอร์รัปชัน
- (๓) กาเมสุมิฉฉาจาร คือ ละเว้นจากการประพฤติดีในกาม ล่วงละเมิดลูกเมียผู้อื่น
- (๔) มุสาวาท คือ ละเว้นจากการพูดผิด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ พูดส่อเสียด
- (๕) สุราเมรัย คือ ละเว้นจากการเสพสุราและสิ่งเสพติดทุกชนิด

ในประเทศศรีลังกาได้เปลี่ยนคำว่า “ละเว้น” ให้เป็น “เคารพ” ดังนี้

- (๑) เคารพในชีวิตของผู้อื่น
- (๒) เคารพในทรัพย์สินของผู้อื่น
- (๓) เคารพในคู่ครองของตนและคู่ครองของผู้อื่น
- (๔) เคารพในความลับ
- (๕) เคารพในความไม่ประมาท

เบญจธรรม คือ ธรรม ๕ ประการ มีดังนี้

- (๑) เมตตากรุณา มีความเมตตากรุณาต่อคนและสัตว์โดยทั่วไป ทำให้ไม่ผิดศีลข้อ ๑
- (๒) สัมมาอาชีวะ ประกอบอาชีพที่สุจริต ทำให้ไม่ผิดศีลข้อ ๒
- (๓) ความสำรวมอินทรีย มีกามสังวร ทำให้ไม่ผิดศีลข้อ ๓
- (๔) ความซื่อสัตย์ มีความซื่อสัตย์สุจริต ไม่พูดเท็จ ทำให้ไม่ผิดศีลข้อ ๔
- (๕) สติ มีความรู้สึกตัวอยู่เสมอ มีความไม่ประมาท ทำให้ไม่ผิดศีลข้อ ๕

๒. พรหมวิหารธรรม

พรหมวิหารธรรม เป็นธรรมประจำใจอันประเสริฐ เป็นธรรมเครื่องอยู่ของพรหมสำหรับผู้ใหญ่และผู้บังคับบัญชา ทำให้ผู้ปฏิบัติเป็นเสมือนพรหม มี ๔ ประการ คือ

(๓) **จิตตะ** ความคิด คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตผกไฟไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป

(๔) **วิมังสา** ความไตร่ตรอง หรือ ทดลอง คือ หมั่นใช้ปัญญาพิจารณา ใคร่ครวญตรวจตราหาเหตุผลและตรวจสอบข้อยิ่งหย่อนในสิ่งที่ทำนั้น มีการวางแผน วัดผล คิดค้นวิธีแก้ไข ปรับปรุงให้ดีขึ้น เจริญขึ้น เพื่อไปสู่ความสัมฤทธิ์ผล

จันทะ ได้แก่ รำงาน **วิริยะ** ได้แก่ ลุ่งาน **จิตตะ** ได้แก่ ไฟใจในงาน **วิมังสา** ได้แก่ ทำงานด้วยปัญญา

๕. พละ

พละ เป็นคุณธรรมที่ทำให้เกิดพลังหรือกำลัง ทำให้ดำเนินชีวิตด้วยความมั่นคง ไม่หวั่นไหวต่อภัยทุกอย่าง มี ๕ ประการ

- (๑) **สัทธา** ความเชื่อ
- (๒) **วิริยะ** ความเพียร
- (๓) **สติ** ความระลึกได้
- (๔) **สมาธิ** ความตั้งจิตมั่น
- (๕) **ปัญญา** ความรู้ทั่วชัด

๖. สัมปรีชธรรม

สัมปรีชธรรม เป็นธรรมของสัตบุรุษ เป็นคุณสมบัติของคนดี มี ๗ ประการ คือ

- (๑) **ธัมมัญญตา** เป็นผู้รู้จักเหตุ ที่ทำให้เกิดความเจริญ เหตุที่ทำให้เกิดความเสื่อม
- (๒) **อรรถัญญตา** เป็นผู้รู้จักผล รู้ว่าผลที่เกิดขึ้นมาจากเหตุใด
- (๓) **อัตถัญญตา** เป็นผู้รู้จักตน คือ รู้ว่าตนมีฐานะ ภาวะ กำลังความรู้ ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรมอย่างไร แล้วประพฤติให้เหมาะสม และรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงต่อไป
- (๔) **มัตตัญญตา** เป็นผู้รู้จักประมาณ คือ รู้จักประมาณในการใช้จ่ายทรัพย์ ในการบริโภคอาหาร

(๕) **กาลัญญตา** เป็นผู้รู้จักกาล คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลา ที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจ กระทำหน้าที่การงาน เช่น ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้เหมาะสมกับเวลา เป็นต้น

(๖) **ปริสัณญตา** เป็นผู้รู้จักชุมชน รู้กิริยาที่จะประพฤติต่อชุมชนนั้นๆ ว่า จะต้องทำกิริยาอย่างไร จะต้องพูดอย่างไร ในการสงเคราะห์อย่างไรจึงจะเหมาะสมถูกต้อง

(๗) **บุคคลัญญตา** เป็นผู้รู้จักบุคคล ว่าบุคคลนั้นมีอภัยภัย ความรู้ ความสามารถ คุณธรรมอย่างไร เป็นต้น ควรจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นอย่างไรจึงจะเหมาะสมถูกต้อง

๗. อริยสัจสี่

สัจธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ คือ อริยสัจสี่ ได้แก่ ความจริงที่ประเสริฐ มี ๔ ประการ คือ

- (๑) **ทุกข์** คือ ความไม่สบายใจ ไม่สบายกาย หรือสภาวะบีบคั้นกายใจ

(๗) **อภิกโรธ** ความไม่โกรธ ไม่ล่ออำนาจของความโกรธ และกระทำไปด้วยอำนาจของความโกรธ

(๘) **อวิหิงสา** การไม่เบียดเบียน ไม่ทำอะไรให้เป็นการเบียดเบียนผู้อื่น ทั้งทางตรงและทางอ้อม มีจิตประกอบด้วยกรุณา คิดช่วยเหลือผู้อื่น

(๙) **ขันติ** ความอดทน มีความอดทนต่อความลำบากตรากตรำทั้งปวง อดทนถ้อยคำที่จาบจ้วงล่วงเกิน

(๑๐) **อวิโรธนะ** ความไม่ผิด จะทำอะไรก็ศึกษาพิจารณาไตร่ตรองอย่างรอบคอบ เพื่อไม่ให้เกิดความผิดพลาด เพื่อให้รู้ว่าอะไรผิดก็ไม่ทำ

อาจจะกล่าวได้ว่า หลักทศพิธราชธรรมของพระพุทธศาสนา เป็นหลักธรรมาภิบาลแรกของโลก คำว่า **“ธรรมาภิบาล”** (good governance) ที่ธนาคารโลกนำมาใช้เป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ. ๒๕๓๒ เมื่อ ๒๖ มีนาคม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชได้ทรงครองพระองค์ และทรงปกครองแผ่นดินตามหลักทศพิธราชธรรม ทั้ง ๑๐ ประการอย่างเคร่งครัด ตลอดระยะเวลา ๗๐ ปีที่ทรงครองราชย์ตามพระราชปณิธานในพระปฐมบรมราชโองการที่ว่า **“เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม”** จึงทำให้บ้านเมืองมีความร่มเย็นมาจนทุกวันนี้

คณะรัฐมนตรี ข้าราชการ ทั้งทหาร ตำรวจ และข้าราชการพลเรือน นักการเมืองในทุกระดับ ผู้นำของสังคมและชุมชน นักธุรกิจ ประชาชน จึงควรปฏิบัติตามรอยพระยุคลบาท โดยการปฏิบัติตามทศพิธราชธรรมซึ่งเป็นคุณธรรมของทุกคน เพราะทุกคนมีหน้าที่ที่จะปกครองตัวตนของเรา ซึ่งประกอบด้วยกายและใจให้เรียบร้อย

๙. มัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลาง

มัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลาง เป็นคุณธรรมที่สำคัญของพระพุทธศาสนา

มีคนเป็นจำนวนมากไม่น้อยที่มีความเข้าใจที่สับสนและไม่ถูกต้องเกี่ยวกับทางสายกลาง บางคนเข้าใจว่าการรักษาความเป็นกลาง คือ ทางสายกลาง บางคนก็คิดว่าทำอะไรแต่พอดี เช่น ดื่มสุราแต่พอดี ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป เป็นทางสายกลาง ความเข้าใจเช่นนี้ไม่ถูกต้องนัก

มัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลาง ตามหลักพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย การปฏิบัติที่เป็นทางสายกลาง และความเห็นที่เป็นทางสายกลาง

การปฏิบัติที่เป็นทางสายกลาง คือ การปฏิบัติที่ไม่หย่อนเกินไป และไม่ตึงเกินไป เป็นการปฏิบัติระหว่างการมัวเมาในกามสุข และการทรมานตนให้ได้รับความทุกข์ยากลำบาก การปฏิบัติตามทางสายกลางจะต้องเป็นการปฏิบัติที่พอเหมาะพอดี พอประมาณ เช่น กินพอประมาณ พักผ่อนพอประมาณ

ความเห็นที่เป็นทางสายกลางคือ ความเห็นที่ชอบและถูกต้องตามอริยมรรค ๘ เช่น เป็นสัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ สัมมาวาจา การเจรจาชอบ ผู้ที่เห็นผิดจากทำนองคลองธรรม เช่น เห็นว่าทำดีไม่ได้ดี ทำชั่วไม่ได้ชั่ว บุญบาปไม่มี เป็นผู้มีความเห็นที่ไม่เป็นทางสายกลาง ผู้ไม่เจรจาชอบแต่พูดเท็จ พูดคำหยาบ

ได้ชั่ว หมายถึง การทำให้จิตใจต่ำลง เลวลง ทำให้จิตใจมีดมัวยิ่งขึ้น คำว่าได้ดีจึงหมายถึงความดี และคำว่าได้ชั่ว จึงหมายถึงความชั่ว หากเราจะพูดว่า “**ทำดีได้ความดี ทำชั่วได้ความชั่ว**” ก็จะทำให้เข้าใจในเรื่องได้ดีและได้ชั่วดีขึ้น

บุคคลที่กระทำความอะไรลงไป ย่อมจะได้รับผลในทางจิตใจทันที เมื่อทำกรรมดี ก็จะทำให้จิตใจดีขึ้น มีความปิติ และความสุขในกรรมดีที่ตนทำ ส่วนบุคคลที่ทำความชั่ว ไม่ว่าทางกาย วาจา และใจ ย่อมจะทำให้จิตใจเลวลง เสื่อมลง จิตใจจะเดือดร้อนวุ่นวายเพราะกรรมชั่วที่ทำ

การได้ดีหรือได้ชั่วทางจิตใจ ถือเป็นผลของกรรมโดยตรง ส่วนการได้ดีหรือได้ชั่วทางวัตถุ ถือเป็นผลพลอยได้ของกรรมเท่านั้น

ผู้ที่มีความเข้าใจเรื่องกฎแห่งกรรมอย่างถูกต้อง มีความเชื่อมั่นในกฎแห่งกรรม จะพยายามทำแต่ความดีหรือกุศลกรรม ส่วนผู้ที่ไม่เชื่อในเรื่องกฎแห่งกรรม จะทำความชั่วหรืออกุศลกรรมโดยไม่เกรงกลัวต่อผลของกรรม กว่าเจ้าสำนึกผิดก็สายไปแล้ว เพราะจะต้องรับผลของกรรมชั่ว หรือความทุกข์ทรมานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

๑๑. สันโดษ

“**สันโดษ**” เป็นคุณธรรมที่สำคัญของพระพุทธศาสนา แต่ชาวพุทธจำนวนไม่น้อย ยังมีความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องเกี่ยวกับเรื่องสันโดษ บางคนเข้าใจว่าผู้ที่มีความสันโดษ คือ ผู้ที่มีความมกน้อย ขาดความกระตือรือร้นในการทำงาน ในการดำเนินชีวิต บางคนยังเข้าใจผิดว่าสันโดษเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประเทศ ในสมัยที่จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นนายกรัฐมนตรี ถึงกับขอร้องไม่ให้พระสอนพุทธศาสนิกชนในเรื่องสันโดษ เกรงว่าประชาชนจะขาดความกระตือรือร้น ในการประกอบอาชีพ ในการทำงาน

“**สันโดษ**” หมายถึง ยินดีในของของตน หลักของสันโดษของพระพุทธศาสนาสอนให้ ยินดีในทรัพย์สินของตนที่มีอยู่ มีความพอใจในทรัพย์สินที่แสวงหามาได้ ไม่กระทำการที่ผิดกฎหมายและผิดศีลธรรมในการแสวงหาทรัพย์สิน สันโดษไม่ได้ห้ามมิให้มีความขยันหมั่นเพียร ในการประกอบอาชีพเพื่อหา รายได้ ดังนั้น การขยันหมั่นเพียรเพียงเพื่อแสวงหารายได้หรือทรัพย์สินด้วยการประกอบอาชีพสุจริต จึงไม่ขัดหลักสันโดษ และถูกต้องตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา

“**สันโดษ**” แบ่งออกเป็น ๓ ประเภท คือ

- (๑) ยถาลภสันโดษ หมายถึง พอใจในเงินหรือทรัพย์สินที่ได้มาโดยชอบธรรม
- (๒) ยถาพลสันโดษ หมายถึง ความพอใจตามกำลังความสามารถของตน ไม่ควรดิ้นรนให้เกินขอบเขต เกินกำลังของตน จะทำให้เดือดร้อน
- (๓) ยถาสารูปสันโดษ หมายถึง ความพอใจตามความเหมาะสม โดยคำนึงถึง คุณวุฒิ วิทยุฒิ และชาติวุฒิ

หลักการที่สำคัญของสันโดษ คือ “**พอใจในสิ่งที่มี ยินดีในสิ่งที่ได้**” รู้จักพอ พอใจ และพอเพียง คนที่ขาดสันโดษไม่รู้จักพอ จะเป็นคนที่หาความสุขได้ยาก และอาจจะแสวงหาทรัพย์สมบัติ ยศ และตำแหน่ง เพื่อสนองความต้องการด้วยวิธีการที่ไม่ถูกต้อง ด้วยวิธีที่ทุจริตผิดกฎหมายและผิดศีลธรรม

นักการเมืองและข้าราชการที่ทุจริตคอร์รัปชันเพราะขาดสันโดษ

ในพิธีบวงสรวงสมเด็จพระบูรพมหากษัตริยาธิราชเจ้า ณ มณฑลพิธี
ท้องสนามหลวง เนื่องในพระราชพิธีสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ ๒๐๐ ปี ในวันที่ ๕ เมษายน ๒๕๒๕
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับคุณธรรม ๔ ประการ มีข้อความดังนี้

“การรักษาอิสราภาพและความเป็นไทยให้ดำรงมั่นคงยืนยาวไป ถือว่าเป็น
กรณีกิจอันสำคัญสูงสุด นอกจากต้องอาศัยการบริหารประเทศที่ฉลาดสามารถ และสุจริตเป็นธรรมแล้ว
ยังต้องอาศัยความร่วมมือสนับสุนนจากประชาชนทั้งประเทศด้วย คือประชาชนแต่ละคนจะต้องชวนช่วย
สร้างสรรค์ประโยชน์ และดำรงอยู่ในคุณธรรมอันสมควรแก่ฐานะของตน ๆ คุณธรรมที่ทุกคนควรจะศึกษาและ
น้อมนำมาปฏิบัติ มีอยู่สี่ประการ ประการแรกคือการรักษาความสัจ ความจริงใจต่อตัวเอง ที่จะประพฤติปฏิบัติ
แต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม ประการที่สอง คือ การรู้จักข่มใจตนเองฝึกใจตนเองให้ประพฤติปฏิบัติอยู่
ในความสัจความดีนั้น ประการที่สาม คือ การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะไม่ประพฤติล่วงความสัจสุจริต
ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด ประการที่สี่ คือ การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และรู้จักสละประโยชน์ส่วน
น้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง คุณธรรมสี่ประการนี้ ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝังและบำรุง
ให้เจริญงอกงามขึ้นโดยทั่วกันแล้ว จะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุข ความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะ
ปรับปรุงพัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้ดังประสงค์”

พระบรมราชาบาทที่เชิญมา มีสาระสำคัญดังนี้

(๑) การรักษาอิสราภาพและความเป็นไทยให้ดำรงมั่นคงยืนยาวไป
ถือว่าเป็นกรณีกิจอันสำคัญสูงสุด

(๒) ทั้งนี้ ต้องอาศัยการบริหารประเทศที่ฉลาดและสุจริตเป็นธรรม

(๓) นอกจากนี้ต้องอาศัยความร่วมมือสนับสุนนจากประชาชนทั้งประเทศ

(๔) ประชาชนแต่ละคนจะต้องชวนช่วยสร้างสรรค์ประโยชน์ และ
ดำรงอยู่ในคุณธรรมอันสมควรฐานะของตน

(๕) คุณธรรมที่ทุกคนควรจะศึกษาและน้อมนำมาปฏิบัติ มีอยู่สี่ประการ
ประการแรก คือ การรักษาความสัจ ความจริงใจต่อตัวเอง
ที่จะประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรม

ประการที่สอง คือ การรู้จักข่มใจตนเองฝึกใจตนเองให้
ประพฤติปฏิบัติอยู่ในความสัจความดีนั้น

ประการที่สาม คือ การอดทน อดกลั้น และอดออม ที่จะ
ไม่ประพฤติล่วงความสัจสุจริต ไม่ว่าจะด้วยเหตุประการใด

ประการที่สี่ คือ การรู้จักละวางความชั่ว ความทุจริต และ
รู้จักสละประโยชน์ส่วนน้อยของตนเพื่อประโยชน์ส่วนใหญ่ของบ้านเมือง

(๖) คุณธรรมสี่ประการนี้ ถ้าแต่ละคนพยายามปลูกฝังและปรับปรุง
ให้เจริญงอกงามขึ้นโดยทั่วกันแล้ว จะช่วยให้ประเทศชาติบังเกิดความสุข ความร่มเย็น และมีโอกาสที่จะปรับปรุง
พัฒนาให้มั่นคงก้าวหน้าต่อไปได้ดังประสงค์

การให้” และ “สังคมแห่งความเมตตาเอื้ออาทรต่อกัน” ไม่ใช่สังคมชนาธิปไตย สังคมที่ถือเงินเป็นใหญ่ เห็นเงินเป็นพระเจ้าเช่นทุกวันนี้

๓) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีความปรารถนาอย่างยิ่ง ที่จะเห็นชาวไทย มีความสุขก้าวหน้าด้วยการให้

คนส่วนมากในปัจจุบันมีทัศนคติเกี่ยวกับความสุขไม่ถูกต้อง คนที่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยมและบริโภคนิยมมักมีความเชื่อว่าความสุขของคนมาจากเงินและอำนาจ คิดว่าคนที่มีเงินมาก มีอำนาจมาก ก็มีความสุขมาก เพราะสามารถที่จะซื้อทุกอย่างทุกอย่างที่ต้องการ หากขาดเงินแล้วจะไม่มีทางหาความสุขได้

การที่จะแก้ภาวะวิกฤติของสังคมในปัจจุบัน คือ การรณรงค์ให้คนไทยทุกกลุ่ม ทุกอาชีพ ทุกวัย และทุกระดับ โดยเฉพาะเยาวชน มีทัศนคติและค่านิยมที่ถูกต้องเกี่ยวกับความสุข ให้มีความเข้าใจที่ถูกต้องว่าเงินไม่ได้นำมาซึ่งความสุขที่แท้จริงมาให้ ในบางครั้งเงินอาจจะนำความสุขมาให้ด้วยซ้ำ มีภาชิตอยู่ ๒ บทว่า “เงินเป็นปาวที่ตีที่สุด แต่เป็นนายที่โหดร้ายที่สุด” และ “เงินรับใช้คนฉลาด แต่ปกครองคนโง่” คนที่มีความโลภและความหลง คนที่ตกเป็นทาสของเงิน จึงกลายเป็นทาสและผู้รับใช้เงิน แทนที่จะเป็นนายของเงินและผู้ใช้เงิน

๔) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีความปรารถนาที่จะให้คนไทยมีความสุขจากการให้ ดังนี้

- (๑) ให้ความรักและความเมตตาต่อกัน
- (๒) ให้หัวใจไมตรีต่อกัน
- (๓) ให้ภัยต่อกัน
- (๔) ไม่ถือโทษโกรธเคืองกัน
- (๕) ให้การสงเคราะห์ อนุเคราะห์กัน
- (๖) มีความมั่งคั่ง มั่งเจริญต่อกัน ไม่อิจฉาริษยา
- (๗) ให้ด้วยความบริสุทธิ์ใจและความจริงใจต่อกัน

๓. พระบรมราโชวาทเกี่ยวกับการคิดดีและทำดี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพรปีใหม่แก่ประชาชน ในวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๖ เกี่ยวกับการคิดดีและทำดี มีข้อความดังนี้

“ปีใหม่นี้ ทุกคนจึงขอจะตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาท ไม่ว่าจะคิดจะทำสิ่งใด ก็คิดให้ถี่คิดให้รอบคอบ ทำให้ดี ให้ถูกต้อง ผลของการคิดดี ทำดี ถูกต้องนั้น จะได้ส่งเสริมให้แก่ทุกคนตลอดจนประเทศชาติ ดำเนินการก้าวหน้าต่อไปด้วยความมั่นคงสวัสดิ์”

พระบรมราโชวาทที่อัญเชิญมามีสาระสำคัญ ดังนี้

- (๑) ทุกคนควรจะต้องตั้งตนอยู่ในความไม่ประมาท ด้วยการคิดดี คิดให้รอบคอบ ทำดี ทำให้ถูกต้อง

อันถูกต้อง และปฏิบัติตนอยู่ในทางที่เป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม กรณียกอันสำคัญของท่านทั้งหลาย คือ การส่งเสริมประชาชนให้มีพระรัตนตรัยและธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นหลักของใจและความประพฤติ ด้วยศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง แต่ทั้งนี้ท่านทั้งหลายจะต้องเจริญศรัทธาและปัญญาที่ถูกต้อง คือความเชื่อ ในเหตุที่แท้ ในผลที่แท้ ไม่สลับปลับ และปัญญาสามารถรู้ตามความเป็นจริง อันเกิดจากความสงบแน่วแน่ ของจิต ให้เกิดขึ้นในตนเองก่อน จึงจะสามารถพิจารณาให้เห็นวิธีปฏิบัติเพื่อรักษาส่งเสริมพระพุทธศาสนา ให้เป็นประโยชน์แก่ประเทศชาติได้”

๖. พระบรมราโชวาทเกี่ยวกับการส่งเสริมคนดี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับการส่งเสริมคนดี ในพิธีเปิดงานชุมนุมลูกเสือแห่งชาติ ในวันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๕๑๒ มีข้อความดังนี้

“ในบ้านเมืองนั้นมีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครจะทำให้คนทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด การทำให้บ้านเมืองมีความปกติสุขเรียบร้อย จึงมิใช่การทำให้ทุกคนเป็นคนดี หากแต่อยู่ที่การส่งเสริมคนดี ให้คนดีได้ปกครองบ้านเมือง และควบคุมไม่ให้คนไม่ดีมีอำนาจ ไม่ให้ก่อความเดือดร้อนวุ่นวายได้”

๗. พระบรมราโชวาทเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาทแก่สภายูวพุทธิกสมาคมแห่งชาติ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ในวันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๑๓ มีข้อความดังนี้

“ในการดำเนินชีวิตของเรา เราต้องข่มใจไม่กระทำการใดๆ ที่เรารู้สึกด้วยใจจริงว่าชั่วว่าเสื่อม เราต้องฝืนต้องต้านความคิดและความประพฤติทุกอย่างที่รู้สึกว่าจะขัดกับธรรมะ เราต้องกล้าและบากบั่นที่จะกระทำสิ่งที่เราทราบว่าเป็นความดี เป็นความถูกต้อง และเป็นธรรม”

๘. บรมราโชวาทเกี่ยวกับผู้มีความสุจริตและบริสุทธิ์ใจ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัสเกี่ยวกับผู้ที่มีความสุจริตและบริสุทธิ์ใจ แก่คณาจารย์โรงเรียนต่าง ๆ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ในวันที่ ๑๘ มีนาคม ๒๕๒๓ มีข้อความว่า

“ผู้ที่มีความสุจริตและบริสุทธิ์ใจ แม้จะมีความรู้่น้อยก็ยอมทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้มากกว่าผู้มีความรู้มากแต่ไม่มีความสุจริต ไม่มีความบริสุทธิ์ใจ”

๙. พระบรมราโชวาทเกี่ยวกับการเผยแพร่ธรรม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาท เกี่ยวกับการเผยแพร่ธรรมแก่สภายูวพุทธิกสมาคมแห่งชาติ ในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อเชิญไปอ่านในพิธีเปิดการประชุมยูวพุทธิสมาคมทั่วประเทศ ในวันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๑๑ มีข้อความดังนี้

“ธรรมะในพระพุทธศาสนา เป็นคำสอนที่แสดงความจริงแท้ ซึ่งบุคคลอาจศึกษา และนำไปใช้แก้ปัญหาทุกอย่างในชีวิตอย่างถูกต้อง การเผยแพร่ธรรมของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จึงเท่ากับเป็นการช่วยเหลือแนะนำให้แต่ละคนช่วยตัวเอง ท่านทั้งหลายประชุมกันเพื่อเผยแพร่สาธิตธรรม โดยเฉพาะแก่ผู้เยาว์วัย สมควรอย่างยิ่งที่จะได้พิจารณาถึงการสอนให้สามารถ ใช้ธรรมะช่วยตนเองนี้ให้มาก ข้าพเจ้าเห็นว่าธรรมะที่จะช่วยอำนวยความสะดวก ช่วยบุคคลได้แน่นอน คือ ธรรมะที่เหมาะสมแก่เหตุการณ์ และสภาพ

๕) **ชุมชน** ชุมชนเป็นที่รวมของสถาบันที่สำคัญ คือ บ้าน วัด โรงเรียน ผู้นำชุมชนจะต้องพัฒนาชุมชนด้วยความเข้มแข็ง ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นชุมชนพอเพียงตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ประชาชนในชุมชนจะต้องร่วมมือกันในการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็ง เป็นชุมชนพอเพียง ใช้สิทธิและหน้าที่ตามหลักประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง ไม่ยอมขายสิทธิในการเลือกตั้ง ทั้งในระดับชาติ ระดับจังหวัด และระดับท้องถิ่น ต้องไม่เห็นแก่เงินหรืออามิส ต้องไม่เลือกคนไม่ดีเป็นผู้แทน

๖) **องค์การประชาสังคม** องค์การประชาสังคมทั้งที่เป็นนิติบุคคลและไม่เป็นนิติบุคคล จะต้องชี้แนะประชาชน โดยให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง ให้ประชาชนเข้าใจสถานการณ์และปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้อง สามารถคิด วิเคราะห์ และตัดสินใจได้อย่างถูกต้องและสร้างสรรค์ ไม่ใช่ยอมตกเป็นเครื่องมือทางการเมืองของนักการเมืองที่ขาดคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ที่โกงชาติ ทำให้ชาติเสียหาย

๗) **ภาคประชาชน** ประชาชนจะต้องเป็นผู้ใฝ่รู้ และใฝ่พัฒนา พยายามศึกษาหาความรู้ในเรื่องเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง เพื่อที่จะให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาประชาธิปไตย ในกิจการของท้องถิ่นและประเทศชาติได้อย่างสร้างสรรค์ เลือกคนดีเป็นผู้แทน ส่งเสริมคนดีให้มีอำนาจปกครองประเทศ ป้องกันไม่ให้คนไม่ดีให้มีอำนาจ ทำความเดือดร้อนวุ่นวายแก่สังคมและประเทศชาติ

๘) **ภาคธุรกิจ** ภาคธุรกิจทั้งภาคการผลิตด้านการเกษตร อุตสาหกรรม และภาคบริการ จะต้องมีส่วนร่วมในการส่งเสริมคุณธรรม ไม่ร่วมในการทุจริตคอร์รัปชัน ไม่ยอมสนับสนุนและร่วมมือกับนักการเมืองและข้าราชการที่ทุจริตคดโกง ใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรม

๙) **ภาคสื่อมวลชน** ทำหน้าที่เป็นสื่อมวลชนที่ดี ไม่ตกเป็นเครื่องมือของนักการเมือง ข้าราชการ และนักธุรกิจที่ขาดคุณธรรม ที่แสวงหาเงินและอำนาจอย่างไม่ถูกต้อง ทำให้ประชาชนเดือดร้อน สังคมขาดความสงบสุข ประเทศชาติเสียหาย ให้ความรู้ที่เป็นประโยชน์และสร้างสรรค์แก่ประชาชน ให้ข่าวสารข้อมูลที่ถูกต้องแก่ประชาชน เป็นสื่อมวลชนอย่างแท้จริง ไม่ใช่สื่อของนายทุนและนักการเมืองที่ขาดคุณธรรมและอุดมการณ์ ไม่ให้เข้าสู่การเมืองเพื่อหวังประโยชน์ส่วนตนและพรรคพวกโดยไม่ชอบธรรม ใช้เงินและอำนาจโดยไม่ถูกต้อง ไม่เป็นธรรม ไม่เป็นประโยชน์แก่ประชาชนและประเทศชาติ